

אתה קדשת OR ומאהבתך ה' א-להינו

We have already established that סדר רב עמרם גאון provided that the middle ברכה of ומאהבתך ה' א-להינו in שמונה עשרה תפלת מעריב for שבת begin with the words: ומאהבתך ה' א-להינו. The סידור of רב סעדיה גאון concurs. Both of them have a strong foundation for their practice. The ברכה is mentioned in the following תוספתא:

תוספתא מסכת ברכות (ליברמן) פרק ג-אמ' ר' לעזר בר' צדוק אבא היה מתפלל תפלה קצרה בלילי שבתות ומאהבתך ה' א-להינו שאהבת את ישראל עמך ומחמלתך מלכנו שחמלת על בני בריתך נתת לנו ה' א-להינו את יום השביעי הגדול והקדוש הזה באהבה; על הכוס הוא אומר אשר קדש את יום השבת ואינו חותם.

Translation: Rabbi Lazar son of Tzadok said: my father would recite a short prayer on Shabbos night; i.e. Oo'Mai'Abavsecha . . . B'Abava. Over a cup of wine he would say: Asher Kidash Es Yom Ha'Shabbos and would not recite an ending Bracha.

The ספר העיתים¹ notes that in his era some communities followed the practice of reciting אתה קדשת as the middle ברכה of שמונה עשרה תפלת מעריב for שבת while others recited ומאהבתך. He himself expresses a preference for the ברכה of ומאהבתך because the ברכה is mentioned in the תוספתא:

ספר העיתים סימן קלח'-ואומר אבות וגבורות וקדושת השם ואחר כך אומר של שבת. ויש נוהגין לומר אתה קדשת, ויש שנהגו לומר ומאהבתך. והכי דוקא, וכן כתבו רבוותא בחבוריהן ומאהבתך, ואע"ג דמאן דאמר הכי ומאן דאמר הכי יצא ידי חובתו, קרוב להיות ומאהבתך חובה יותר מאתה קדשת מפני שהוזכר ומאהבתך בתוספתא, שכך שנוי בתוספתות דבי ר' חייא בפ"ג במס' ברכות אמר ר' אלעזר בר' צדוק אבא היה מתפלל תפלה קצרה בלילי שבתות ומאהבתך ה' א-להינו שאהבת את ישראל עמך ומחמלתך מלכנו שחמלת על בני בריתך נתת לנו ה' א-להינו, את יום השביעי הגדול והקדוש הזה באהבה וכו' ועל הכוס הוא אומר ברוך אשר קידש את יום השבת ואינו חותם. ואע"ג דלית הלכתא כר' צדוק בחתימות הכוס מכל מקום מיתחזי לן מכלל הברייתא לפי צרכנו דמנהגא בימי חכמים למימר בלילי שבת ומאהבתך.

Translation: And says the Brachos of Avos, Gevuros and Kiddush Hashem. Then he recites the unique Bracha for Shabbos. Some follow the practice of reciting the Bracha of Asher Kidashta and some follow the practice of reciting the Bracha of Oo'Mai'Abavsecha. That second Bracha is a better choice and so wrote our Rabbis in their compositions that we should recite the Bracha of Oo'Mai'Abavsecha. Nevertheless, one who recites either Bracha has fulfilled his obligation. It would appear that it is more appropriate to recite Oo'Mai'Abavsecha than Ata Kidashta because the Bracha of Oo'Mai'Abavsecha is referred to in the Tosefata. This is what is found in the

1. R. Judah ben Barzilai of Barcelona flourished at the close of the eleventh and the beginning of the twelfth centuries. (Bar Ilan Digital Library)

Tosefta of Rabbi Chiya in the third chapter of Masechet Brachos: Rabbi Lazar son of Tzadok said: my father would recite a short prayer on Shabbos night; i.e. Oo'Mai'Ahavsecha . . . B'Ahava. Over a cup of wine he would say: Asher Kidash Es Yom Ha'Shabbos and would not recite an ending Bracha. The Halacha does not follow Rav Tzadok concerning his holding that one need not recite a Bracha at the end of Kiddush. However, since the Baraisa includes his statement concerning the middle Bracha of Shemona Esrei, the Baraisa is proof that it was the custom among our Sages to recite the Bracha of Oo'Mai'Ahavsecha as the middle Bracha of Shemona Esrei on Friday night.

The ספר המנהיג², a contemporary of the ספר העיתים exhibited a preference for reciting אתה קדשת. His basis for reciting אתה קדשת stemmed from the fact that it was their practice to follow the recital of the paragraph of אתה קדשת with the verses of ויכולו השמים. In both סדר רב עמרם גאון and סידור רב סעדיה גאון, no verses are recited after the paragraph of ומאהבתך.

ספר המנהיג הלכות שבת עמוד קלז-עומדין בתפילה ואומ' אבות וגבורות וקדושת ה', ומאהבתך ה' א-להינו שאהבת כו' והנחילנו שבתו' וגומר א-להינו וא-להי אבותינו ביסוד העמרמי. ויתכן יותר מנהג צרפת ופרובינצ' לומר אתה קדשת את יום השביעי לשמך תכלית מעשה שמים וארץ, ויכולו השמי', ויכל א-להי', ויברך א-להי', בשביעי רצית בו וקדשתו חמדת ימי' אותו קראת זכר למעשה בראשית. א-להינו וא-להי אבותינו. ודאמרי' בפ' כל כתבי הקדש, כל המתפלל בערב שבת ואומ' ויכולו כאילו מעיד על מעשה בראשית, למדנו שבתפילה צריך לאומרו ויכולו, וזה שאנו חוזרין לאומרן בקול רם להוציא את מי שאינו בקי לפי שהוא עדות גדולה ועוד שלא תחלק ביום טוב שחל להיות בשבת שאומ' אתה בחרתנו, יעלה ויבוא, והשיאנו, ואין אומ' בלחש. אב"ן. וזה שנהגו לאומרו מעומד לפי שהוא עדות, וכת' ועמדו שני האנשים אשר להם הריב לפני י-י', שני האנשי' בעדים הכתוב מדבר, אשר להם הרי' לפני י-י' אלו בעלי דינין, כך קיבלתי בצרפ', אב"ן. ושמעתי כי הר' משה אומר שצריך לאומרה מעומד כשאדם מקדש בביתו מטעם זה.

Translation: We stand for Shemona Esrei and say: the Brachos of Avos, Gevuros and Kiddush Hashem and Oo'Mai'Ahavsecha etc. and end with Elokeinu V'Elokei Avoseinu, according to Rav Amrom Gaon. It appears to me to be more appropriate to follow the customs of France and Provence where they say the Bracha of Ata Kidasha . . . and then Va'Yichulu Ha'Shamayim, Va'Yichal Elokim, Va'Ywarech Elokim, Ba'Shviyi Ratzeita Bo V'Kidashto Chemdas Yomim . . . Bereishis, Elokeinu V'Elokei Avoseinu. This custom is in line with what we learned in the chapter entitled: Kol Kisvei Ha'Kodesh: whoever prays on Friday night and includes in his prayer the verses beginning with Va'Yichulu fulfills the role of a witness to Creation. From that we conclude that we must recite the verses beginning with Va'Yichulu within Shemona Esrei. We recite the verses beginning with Va'Yichulu again after reciting Shemona Esrei for the benefit of those who do not have the ability to recite Shemona Esrei on their own. They can then fulfill their obligation to recite those verses. We want them to recite the verses because the verses represent important testimony that we testify to. In addition, on days on which Yom Tov falls on Shabbos, we do not recite those verses within Shemona Esrei and so we need to recite those verses after reciting Shemona Esrei. In order to follow the same procedure all year long, we repeat those verses after Shemona Esrei even when it is not a Yom Tov that falls on a Shabbos. We recite those verses while standing because

2. R. Abraham ben R. Nathan was born in Lunel, Provence, c. 1155. (Bar Ilan Digital Library)

להבין את התפלה

witnesses must stand when they testify as we learned: and the two people having the dispute must stand. The two people that the Torah is discussing are the witnesses and the ones who are having the dispute are the litigants. So I learned from the French. And I heard from Rav Moshe that for the same reason a person must stand when he recites those verses as part of Kiddush.

The **שבולי הלקט**³ notes the importance of reciting the verses of **ויכולו** but maintains that the practice of reciting **ויכולו** after **שמונה עשרה** is sufficient and that one should recite the paragraph of **ומאהבתך** since it is found in the **תוספתא**.

ספר שבולי הלקט ענין שבת סימן סו'—אמר רב ואיתימא ר' יהושע בן לוי אפילו יחיד המתפלל בערב שבת צריך לומר ויכולו דאמר ר' אליעזר כל האומר ויכולו בערב שבת כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית. יש מקומות שנהגו לומר בתפלת לחש אתה קדשת ויש בה ויכולו ומנהגינו לומר ומאהבתך כדאיתא בתוספתא דברכות אמר ר' אלעזר בר' צדוק אבא היה מתפלל תפלה קצרה בלילי שבת ומאהבתך. ואפילו אותם שאמרו ויכולו בתפלת לחש נהגו לומר עוד בקול בצבור עם ברכה אחת מעין שבע. ונהגו לאומרו בעמידה. והטעם מצאתי בשם רבינו שלמה ז"ל לפי מה שאמרו האומר ויכולו בערב שבת מעיד להקב"ה שברא מעשה בראשית ומאחר דהגדת עדות היא הא קיי"ל דמצות עדות בעמידה כדכתיב ועמדו שני האנשים בעדים הכתוב מדבר. ואחי ר' בנימין נר"ו כתב מה שנהגו לומר בעמידה לפי שעכשיו סיימו תפלת לחש והן נמצאין עומדין וצריכין עוד לעמוד בברכה אחת מעין שבע ולא מטעם עדות, והאומר אותו מיושב לא הפסיד. וראיה לדבר קדוש היום שאומרים אותו בישיבה מכל מקום אין להשיג גבול ראשונים.

Translation: Rav said and some say that it was Rav Yehashua Ben Levi: even if a person is reciting the Friday night service alone, he must recite the verses beginning with Va'Yichulu because Rav Elazar said: whoever recites the verses beginning with Va'Yichulu on Friday night joins with G-d as a partner in the creation of the world. In some places they follow the practice of reciting the Bracha: Ata Kidashta and include within it the verses beginning with Va'Yichulu. Our custom is to recite the Bracha: Oo'Mai'Ahavsecha as we learned in the Tosefta: Rav Elazar said: . . . Even those who recite the verses beginning with Va'Yichulu during Shemona Esrei repeat those verses after reciting Shemona Esrei but before reciting the abbreviated version of Shemona Esrei (Magen Avos). They further follow the practice of reciting the verses while standing. I found in the name of Rashi that the reason to do so is based on what we learned: that those who recite the verses beginning with Va'Yichulu fulfill the role of witnesses to G-d having created the world. Since it is considered testimony, it follows the rule that testimony must be given while standing, as it is written: and the two people stand; the Torah is speaking of the witnesses. My brother Rav Binyamin wrote that the reason to say the verses while standing is because they just completed Shemona Esrei and will soon recite the abbreviated form of Shemona Esrei, both of which must be done while in a standing position. The fact that the practice is to stand has nothing to do with giving testimony. If someone recited the verses while in a seated position, he has done nothing wrong. Proof of that rule can be found in the fact that we recite Kiddush while sitting. Nevertheless we should not act differently than our ancestors.

Let us return to the opinion of the **ספר המנהיג** for one moment. Notice that he requires that more than just the verses of **ויכולו** be recited. He also requires the recital of the line: **בשביעי רצית בו וקדשתו חמדת ימים אותו קראת זכר למעשה בראשית**. A review of

3. Rav Zedakiah ben Rav Avraham Ha-Rofe of the Anavim family was born in Rome ca. 1210. (Bar Ilan Digital Library)

contemporary מנהג ספרד finds that in most נוסחאות including נוסח ספרד and מנהג ספרד the paragraph of בשביעי רצית בו which includes the line of ישמחו במלכותך שומרי שבת is recited as part of the middle ברכה of עשרה in תפלת מעריב for שבת. The exception to this rule is נוסח אשכנז. Why do most נוסחאות include the paragraph of תפלת שמונה עשרה in ברכה of עשרה as part of the middle ברכה of עשרה in תפלת מעריב for שבת? Take a moment to carefully read the the middle ברכה of עשרה in תפלת מעריב for שבת according to נוסח אשכנז. Something is missing. The ברכה that is recited according to נוסח אשכנז contains a universal statement that G-d created the world in six days and rested on the seventh day. Where within the paragraph do you find any words that link the Jewish people to the observance of שבת? Contrast what is recited in the paragraph of אתה קדשת with the opening words of the paragraph of ומאהבתך ומאהבתך ה' א-להינו שאהבת את ישראל עמך ומחמלתך מלכנו שחמלת על בני בריתך, נתת לנו ה' א-להינו את יום השביעי הגדול והקדוש הזה באהבה.

Because of the love that You felt for the Jewish people and out of the compassion that You exhibited towards the members of Your covenant, You gave the Jewish people the great and holy Shabbos with love.

The fact that the paragraph of אתה קדשת fails to contain a statement about the connection between the Jewish people and שבת may have contributed to the following three practices being instituted:

1. The practice of רצה והנחל לבניהם שבתות למנוחה⁴ to add the line: רב עמרם גאון to the first ברכה of עשרה שמונה עשרה of שבת;
2. The custom of reciting the verses of ושמרו בני ישראל את השבת⁵ before עשרה שמונה עשרה on ליל שבת; and
3. The practice of adding the paragraph of ישמחו במלכותך שומרי שבת to the middle ברכה of עשרה שמונה עשרה on ליל שבת.

Each practice was instituted for the benefit of those who recited the middle ברכה of אתה קדשת in order that they too include a statement that links the Jewish people with שבת.

It would appear that over time the desire to add the verses of ויכולו to the middle ברכה of עשרה שמונה עשרה on ליל שבת overtook the need to make a statement linking the Jewish people with the observance of שבת. For most נוסחאות, the cure for the problem was found in adding the paragraph of ישמחו במלכותך שומרי שבת to the middle ברכה of עשרה שמונה עשרה on ליל שבת. Only the modern Roman rite took a different path. It kept the paragraph of ומאהבתך and added the verses of ויכולו.

4. רב עמרם גאון may have added that line for the benefit of those who recited the ברכה of אתה קדשת. This line contains the statement missing from אתה קדשת that G-d gave שבת to the Jewish People.

5. This paragraph also contains what is missing from the ברכה of אתה קדשת.